

Аспірант Полтавського національного
педагогічного університету імені В.Г. Короленка

**РОЗВИТОК ІДЕЙ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ
В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В КОНЦЕПЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ У ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ ДО ДНЗ**

Статтю присвячено проблемі адаптації дітей раннього віку до умов дошкільного навчального закладу. Автором розглядається розвиток ідей гуманістичної педагогіки, зокрема В.О. Сухомлинського, в логіці педагогічної підтримки дітей у період адаптації до дошкільного навчального закладу у різних наукових підходах.

Ключові слова: гуманістична педагогіка, педагогічна підтримка дітей у період адаптації, діти раннього віку, індивідуальний підхід, особистісний підхід, ситуаційний підхід, гуманістичні принципи.

**РАЗВИТИЕ ИДЕЙ ГУМАНИСТИЧЕСКОЙ ПЕДАГОГИКИ
В.А. СУХОМЛИНСКОГО В КОНЦЕПЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
ПОДДЕРЖКИ ДЕТЕЙ В ПЕРИОД АДАПТАЦИИ ДЕТЕЙ К ДУЗ**

Статья посвящена проблеме адаптации детей раннего возраста к условиям дошкольного учебного заведения. Автором рассматривается развитие идей гуманистической педагогики, в частности В.А. Сухомлинского, в логике педагогической поддержки детей в период адаптации к дошкольному учебному заведению в разных научных подходах.

Ключевые слова: гуманистическая педагогика, педагогическая поддержка детей в период адаптации, дети раннего возраста, индивидуальный подход, личностный подход, ситуационный подход, гуманистические принципы.

Адаптація дитини раннього віку до нових умов середовища – складний процес, який супроводжується цілим рядом негативних зрушень в дитячому організмі, що відбуваються на всіх рівнях, у всіх системах (фізіологічній, нервовій, ендокринній, системі травлення тощо) та проявляються у поведінці дитини. Така вразливість є наслідком морфологічної та функціональної незавершеності дитячого організму.

Неправильна побудова режиму дня, відсутність необхідних умов для гри, нездатність дитини самотійно справитися з навчальним навантаженням, неприйняття дитячим колективом теж уповільнюють процес адаптації дитини та призводять до великого нервового напруження, яке спричиняє стан психічного стресу.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники для розуміння і вирішення даного питання, пов'язують труднощі адаптаційного періоду і ступінь виразності адаптаційних порушень з наступними моментами: а) з попередніми умовами виховання, під впливом яких формується вища нервова діяльність дитини (Л. Голубева, Г. Гриднєва, А. Мішкіс, Р. Тонкова-Ямпольська й ін.); б) зі своєрідністю міжособистісних взаємин дорослих та дітей і за рівнем прихильності дитини до матері (Н. Авдєєва, А. Захаров, Н. Іскольдський, Є. Соловйова й ін.); в) з організацією навчально-виховного процесу в ДНЗ (Н. Гуткіна, О. Кононко, Н. Маковецька, І. Сопрун, А. Пасічніченко), із соціальними умовами (Е. Булгакова, В. Кузьменко, О. Гаврилова); г) з індивідуальними особливостями дитини (Н. Бойнович, Т. Грядкіна, В. Шпак), психогенетичними (Б. Кочубей) тощо.

У світлі реформування змісту та гуманізації дошкільної освіти в Україні, актуальним стає питання впровадження різних підходів до проблеми адаптації дітей дошкільного віку до умов дошкільного навчального закладу.

У контексті цієї проблеми педагогу належить роль помічника та супутника дитини на шляху її всебічного розвитку, який допомагає їй у становленні себе як особистості, визнанні її індивідуальності та унікальності, розкриттю і підтримці її актуальних і потенційних можливостей, створенні належних умов для їх максимальної реалізації.

Так, у період адаптації дітей до дошкільного навчального закладу, вихователь має з'ясувати причини такого стану, продумати в усіх деталях систему роботи, яка буде побудована на знаннях вікових особливостей розвитку дитини, розумінні інтересів кожної дитини, створенні максимально сприятливих умов для розкриття й розвитку її здібностей.

Мета статті – висвітлити розвиток ідей гуманістичної педагогіки В.О. Сухомлинського в контексті педагогічної підтримки дітей у період адаптації до дошкільного навчального закладу та розкрити особливості навчально-виховного процесу у період адаптації у різних наукових підходах.

Гуманізація дошкільної освіти передбачає впровадження у навчально-виховний процес різних підходів до проблеми педагогічної підтримки дітей в період адаптації їх до ДНЗ. Найпоширенішими з них є індивідуальний, особистісний та ситуаційний підхід. Ідеї використання цих підходів ми знаходимо у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.

Володимир Олександрович Сухомлинський як один з яскравих представників універсального гуманізму, у своїх працях розкриває основні положення, на яких базуються ідеї гуманної педагогіки [4;5;6]: врахування індивідуальних і вікових особливостей дитини; чуйне відношення і прихильність педагога до дітей; любов і доброзичливе відношення до них, пошана в них людської гідності; побудова освітнього процесу на основі активності і творчості особистості.

Говорячи про *індивідуальний підхід* до кожної дитини, В.О.Сухомлинський зазначає «якщо в школі, скажімо, шістсот учнів, то це означає, треба шукати шістсот індивідуальних стежок» [6, 247]. Гуманізм педагогічної системи В.О. Сухомлинського ґрунтується на положенні про самоцінність людини, її праві на свободу і гідність як неповторної індивідуальності. У своїх працях педагог наголошував на тому, що вихователів необхідно знаходити у дитини найкращі риси, на які можна спиратися у навчально-виховному процесі, підбирати цікаві форми роботи для розвитку індивідуальності кожної дитини, дотримуватися гуманних взаємин між ним і дитиною та всіма учасниками виховного процесу. Він стверджував, що найцінніше у дитині – її індивідуальність, неповторність внутрішнього світу, своєрідність здібностей, її потенційних можливостей.

Усі ці ідеї ми знаходимо і в педагогічній підтримці, яка була заявлена керівником однієї з груп Тимчасового науково-дослідного колективу «Школа»

О.С. Газманом та групою його співробітників Т.В. Анохіною, Н.Н. Михайловою, С.М. Юсфіним. Під педагогічною підтримкою вони розуміють процес сумісного визначення з дитиною її власних інтересів і шляхів подолання проблем, які заважають зберегти людську гідність і самостійно досягти бажаних результатів у різних сферах діяльності і життєдіяльності [3,35].

Здійснивши аналіз психолого-педагогічної літератури, присвяченої проблемі педагогічно підтримки дітей, ми прийшли до висновку, що педагогічна підтримка у контексті нашого дослідження є діяльністю педагога, спрямована на виявлення і подолання труднощів адаптаційного процесу дошкільників та розвиток і формування їхньої особистості.

Під час педагогічної підтримки у періоді адаптації вихователів необхідно всебічно вивчити своїх вихованців для того, щоб створити чітке уявлення про характер кожного з них, про його інтереси, нахили, вподобання. Це дасть змогу застосувати педагогом найбільш доцільні навчально-виховні засоби, які не лише всебічно розвиватимуть дитину, але і пришвидшать її адаптацію до нових умов дошкільного навчального закладу. Залежно від типу вищої нервової діяльності, з урахуванням рівня розвитку дитини, вихователь може визначити і характер індивідуальних завдань, які можуть відволікти її від певної проблеми.

Застосовуючи педагогічну підтримку під час періоду адаптації дитини до дошкільного навчального закладу вихователів також необхідно притримуватися ряду принципів *особистісного підходу*. А саме: постійно вивчати і добре знати індивідуальні особливості кожної дитини, її погляди, смаки; постійно занурювати вихованців до різних видів діяльності; своєчасно виявляти причини, які можуть завадити досягненню певної мети; розвивати самостійність, ініціативність тощо.

В руслі гуманістичної педагогіки В.О. Сухомлинського, знаходимо висвітлення проблеми і цього підходу, який передбачає використання комплексу принципів, методів, засобів, що розвиваючи здібності, формують

особистісні якості і цінності людини. Одним із основних положень у системі поглядів В.О.Сухомлинського на сутність виховання є положення про неповторність кожної дитини, на якому побудована вся його система. Таке ж важливе значення воно має і для концепції особистісного підходу, оскільки саме з нього випливає положення про дитину як найвищу цінність і, відповідно головного суб'єкта виховного процесу.

У період адаптації дитини до нових умов, як особливий вид навчально-виховної діяльності педагога, ми можемо також виокремити ще один підхід, який розглядається як сума конкретних обставин, що помітно впливають на організацію навчально-виховного процесу в конкретний час – *ситуаційний підхід*. Він визнає інваріативність специфічних прийомів, що їх використовує вихователь, для ефективного досягнення результату. Цей підхід дозволяє пов'язати конкретні прийоми з конкретними ситуаціями, намагається визначити важливі змінні ситуації та їх вплив на ефективність адаптаційного процесу [2, 27]. Так, у період адаптації, вихователю необхідно підібрати ті засоби, методи, прийоми та форми роботи, які допоможуть дитини раннього віку швидше подолати перешкоди або проблеми, які уповільнюють цей процес.

Звертаючись до праць В.О. Сухомлинського, ми знаходимо, що одним із найголовніших методів гуманної педагогіки він називав метод організації спеціальних педагогічних ситуацій, створення ситуації успіху, що є вираженням ідеї ситуаційного підходу. Саме цей метод найяскравіше демонструє зв'язок виховання з життям. Так, педагог наголошував, що для створення проблемної ситуації доцільно використовувати такі прийоми, які б містили суперечність, звертання уваги на те чи інше життєве явище, яке потрібно пояснити. Хоча у працях педагога визначення ситуаційного підходу відсутнє, проте звертаючись до його педагогічної спадщини, ми можемо впевнено стверджувати, що його концептуальні розробки містять основні положення саме цього підходу.

Також ми можемо стверджувати, що задля забезпечення педагогічної підтримки у період адаптації дитини до дошкільного навчального закладу

необхідно дотримуватися ряду принципів [1, 70]: згода дитини на допомогу і підтримку; опора на наявність сили і потенційних можливостей особистості та віра в них; орієнтація на здібності дитини самотійно долати перешкоди; сприяння та співпраця; доброзичливість; конфіденційність; реалізація принципу «Не нашкодь»; захист здоров'я, прав, людської гідності. Саме серед них ми можемо віднайти важливі гуманістичні принципи, на яких побудована педагогічна система В.О.Сухомлинського. А саме, співробітництво дітей і дорослих, довіра дітям, виховання без покарань, любов до дітей і кожної окремої дитини, повага до дитини та вміння бачити в кожній з них особистість, віра в дитину як запорука педагогічного успіху, вміння включати дитину в коло інтересів, віра в її неповторність і талановитість тощо.

Зважаючи на вище сказане, ми можемо стверджувати, що ідеї використання індивідуального, особистісного і ситуаційного підходу у період адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу та дотримання вищезазначених принципів є витоками гуманістичної педагогіки В.О. Сухомлинського. Спираючись на ідеї гуманістичної педагогіки, можемо виокремити ряд напрямків, на яких буде побудована педагогічна підтримка дітей у період адаптації: створення ситуацій різноманітних позитивних емоційних переживань суб'єкта в практичній та комунікативній діяльності; моніторинг змін індивідуальних якостей вихованців; створення необхідних умов для різнобічної життєдіяльності дитини; утвердження позиції дошкільника як рівноправного учасника навчально-виховного процесу; створення розвивального середовища на основі визначення мети, принципів, інтересів та потреб дитини, а також використання культурно-духовних можливостей конкретного середовища тощо.

Список використаних джерел:

1. Анохина Т.В. Педагогическая поддержка как реальность современного образования / Т.В. Анохина// Классный руководитель. – 2000. – №3. – С.63-81.

2. Кравченко Л.М. Неперервна педагогічна підготовка менеджера і освітнього лідера: [навчально-методичний посібник]/ Л.М. Краченко. – Полтава : Техсервіс, 2007. – 496с.
3. Педагогическая поддержка ребенка в образовании: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / [Н.Н. Михайлова, С.М. Юсфин, Е.А. Александрова и др.]. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 288с.
4. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям/ В.А. Сухомлинский. – Киев. : Рад. школа, 1974. – 288с.
5. Сухомлинський В.А. Избранные педагогические сочинения: в 3-х т./ В.А. Сухомлинский. – М. : Педагогика, 1981. – 978с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5-ти т./ В.О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976-1978.
Т. 5. – 1977. – 639 с.